

**CAHİT KÜLEBİ'NİN ŞİİRLERİNDE
UMUT VE UMUTSUZLUK**
HOPE AND DESPAIR IN THE
POEMS OF CAHİT KÜLEBİ

Dr. Yavuz Selim UĞURLU

Ordu Fen Lisesi

Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni

E-posta: yavuzs.ugurlu52@gmail.com

Orcid: 0000-0002-5289-227X

Öz

İnsan; umutları ve umutsuzlukları olan bir varlıktır. Bir insanının geleceğe ilişkin umut ve umutsuzluk taşıması olağan bir durumdur. Şairler şiirlerine umut ve umutsuzluklarını yansıtır. Bu şairlerden biri de Cahit Külebi'dir. O, Cumhuriyet Dönemi Türk şiirinin önemli isimlerinden biridir. Cahit Külebi'nin 1917'de Tokat'ta başlayan yaşam serüveni 1987'de Ankara'da sona erer. Külebi'nin eserlerinin önemli bir kısmı şiir türündedir. O; şiirlerinde çoğunlukla Anadolu ve Anadolu insanı başta olmak üzere aşk, ayrılık, özlem, umut, umutsuzluk, gurbet, ölüm, tabiat, vatan sevgisi temalarını işler. Onun şiirlerinde Anadolu insanının samimiyetinin yanı sıra lirizmi de mevcuttur. Külebi'nin şiirlerinde otobiyografik izler bulunmaktadır. Türk şiirinde birçok farklı tarzın denendiği Cumhuriyet sonrası dönemde hiçbir edebî gruba girmeyen şair, kendi şiirlerinde oluşturmaya çalıştığı tarzı "yeni romantizm" şeklinde isimlendirir. Bu çalışmada sanatçının şiirlerinde yer alan duygu ve düşünce dünyasına ait umut ve umutsuzluklara tarihsel eleştiri kuramı dikkate alınarak ulaşılmaya çalışılmıştır. Tarihsel eleştiride sanatçının yaşamına önem verilir. Bu sebeple Cahit Külebi'nin biyografisine yer verilip ondan yola çıkılarak şiirleri ele alınmıştır.

Anahtar kelimeler: Cahit Külebi, şair, şiir, umut, umutsuzluk.

Abstract

Human; it is a being with hopes and despairs. It is a usual situation for a person to carry hope and despair for the future. Poets reflect their hope and despair in their poems. One of these poets is Cahit Külebi. He is one of the most important figures of Turkish poetry in the Republican period. Cahit Külebi's life adventure, which began in Tokat in 1917, ended in Ankara in 1987. An important part of the works of Külebi is poems. He works on the themes of love, separation, longing, hope and despair, homesickness, death, nature and patriotism, mostly Anatolia and Anatolian people in his poems. His poems contain the sincerity of the Anatolian people as well as the lyricism. There are autobiographical traces in Külebi's poems. The poet, who did not belong to any literary group in the post-Republic period when many different styles were tried in Turkish poetry, names the style he tried to create in his own poems as "new romance." In this study, the hope and despair which belong to the world of feeling and thought in the artist's poems are tried to investigate by considering that historical criticism theory. In historical criticism, the life of the artist has a considerable significant place. Therefore, Cahit Külebi's poems are dealt with in connection with his biography which has an important role on his works.

Keywords: Cahit Külebi, poet, poem, hope, despair.

GİRİŞ

Yaşamını şiirine başarıyla yansıtan Mahmut Cahit Külebi 1917’de Tokat’ın Zile ilçesine bağlı bir köyde dünyaya gelir. İlkokulu Tokat’ta bitiren Külebi orta ve lise öğrenimini Sivas Lisesinde tamamlar. Külebi ilk şiirlerini lise yıllarında kaleme alır. İstanbul Yüksek Öğretmen Okulu Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünü bitirir. Burada Külebi’nin edebiyat derslerine dönemin ünlü edebiyatçıları ve edebiyat hocaları girer. Bu durum onun çok sağlam bir edebiyat eğitimi almasını sağlar. Edebiyat öğretmenliği, müfettişlik, İsviçre’de eğitim müfettişliği ve kültür ataşeliği, Kültür Bakanlığı Müsteşar Yardımcılığı görevlerinde bulunur. 1976’dan 1983’e kadar Türk Dil Kurumunda genel yazman olarak görev yapar. İki erkek evlada sahip olan Külebi, çocukları kendi yaşam serüvenleri içinde evlerini kurarken eşi Süheyla Hanım ile seksenli yıllardan sonra Çankaya’daki evinde yalnızlığa çekilir. 1987 yılında Ankara’da yaşama veda eden Külebi, 70 yıllık yaşam serüveni son bulduğunda özellikle şiirleriyle Türk edebiyatının akıllarda kalan önemli bir şairi olmayı başarır (Onaran, 2004: 8-11).

Cahit Külebi’nin poetikasıyla ilgili birçok araştırma ve değerlendirme yapılmıştır. Bu çalışmalardan biri de Mehmet Kaplan’a aittir. Kaplan’ın Cahit Külebi’nin şiirleriyle ilgili düşünceleri özetle şu şekildedir:

“Cumhuriyet devrinde Türkçeyi en güzel şekilde kullanan şairlerden birisi şüphesiz odur. Yahya Kemal’den sonra gelenler Tanpınar, Dranas, Cahit Sıtkı Tarancı, Orhan Veli, günlük dilden ölümsüz şiirler vücuda getirmişlerdir. Külebi de bu hâlis şairler soyundan. Ben, onun bin sene sonra da bu şairlerle beraber zevkle okunacağına inanıyorum. Öbür şairler gibi Külebi de üç büyük şiir geleneğinin sırrına ermiştir: Halk şiiri, Divan şiiri, Batı şiiri (...) Külebi’nin bütün şiirlerine Anadolu sinmiştir. Burada asla bir gösteriş, bir ideoloji bahis konusu değildir. Dıştan değil, içte bir birleşmedir bu veya ondan oluşun kendiliğinden yarattığı bir şeydir (...) Külebi, o her şeyi kucaklayan rüzgâr mizacı ile, şiirlerinde geniş bir dünya yaratmıştır. Köy, şehir, yurt, dünya, kadın, çocuk, savaş, barış, yalnızlık, kalabalık, çarşının tam ortası ve dağ başı, onun şahsî hayat macerasına göre yaşadığı yerler ve anlardır” (1970: 4-5).

Cahit Külebi halkla iç içe bir yaşam sürmüştü ve bunu da sanatına aksettirmiştir. Bu durumun izlerini onun şiirlerinde görmek mümkündür. Cahit Külebi, şiirindeki halkçılığı özetle şu şekilde açıklar:

“Benim şiirim halkçıdır. Toplumculuk da halkçılığın içinde bir yer alır. Halkçılık, toplumculuktan daha geniş ve kapsamlıdır. Elbette, benim şiirimde, herhangi bir öğretiyi belirtisi yoktur. Herhangi bir öğretiye dayanarak da şiir yazmıyorum. Toplumcu ülkelerde de artık öğreti açısından şiir yazma modası gittikçe azalmaktadır. Ama, toplumculuktan çok halkçılığı benimsemiş bir insan olduğum için, toplumculuğuma gölge düşürmenin yanlıgı olduğunu belirtmek isterim. Ben halkçı bir şairim” (Yalçın, 2010: 670).

Eliuz (1998), Külebi'nin büyük şehirde yaşamasına rağmen doğduğu ve çocukluğunu geçirdiği yerle bağlarını koparmamış bir şair olduğunu ayrıca Anadolu insanını ve onun yaşantısını bazen bir çocuk bazen de bir aydınının bakış açısıyla şiirinde okuyucuya yansıttığını belirtir (s. 67). Arslan (2020) ise Külebi'nin şiirinin masa başında "kurulan" bir şiir olmadığını, doğada söylenen bir türkü olduğunu söyler. Ayrıca şairin vitrinde yaşamaktan da yazmaktan da hazzetmediğini, şiirini yürekte söylemekten yana olduğunu aktarır (s. 31). Çetin (2009) Külebi'nin; Anadolu insanının hem ekonomik, kültürel, siyasi, sıhhi vb. problemlerini hem de Anadolu coğrafyasının güzelliklerini ve çoraklığını bir arada yansıttığını dolayısıyla onu "Romantik Realist" bir memleket edebiyatçısı olarak değerlendirmenin mümkün olduğunu kaydeder (s. 15).

Cahit Külebi'nin şiir kitaplarında yer alan 166 adet şiiri¹ içerikleri açısından bireysel ve toplumsal içerikli şiirler olmak üzere iki ana başlık hâlinde incelemek mümkündür. Cahit Külebi'nin şiir, düzyazı ve tercümelemleri vardır. Sanatçının şiir türündeki eserleri "Adamın Biri (1946)", "Rüzgâr" (1949), "Atatürk Kurtuluş Savaşında" (1952), "Yeşeren Otlar" (1954), "Süt" (1965), "Şiirler" (1969), "Türk Mavisi" (1973), "Sıkıntı ve Umut" (1977), "Yangın" (1980), "Bütün Şiirleri" (1982), "Güz Türküleri" (1991) adındadır. Sanatçı düzyazılarını ise "Şiir Her Zaman" (1985), "İçi Sevda Dolu Yolculuk" (1986) adlı iki kitapta toplar. Sanatçının "Renate" (1947), "Papatya Falı" (1965), "Avrupa Konseyi Ülkelerinde Anadili Öğretimi" (1974) adlı tercümelemleri de mevcuttur (Çetişli, 2019: 103). Külebi'nin şiirlerinde en fazla işlenen temalar şunlardır: Anadolu ve Anadolu insanı, aşk, ayrılık, özlem, umut, umutsuzluk, gurbet, ölüm ve tabiat. Samimilik ve coşkun lirizm onun üslubunun en belirgin özelliğidir. Halk şiiri ve Batı şiirini sentezleyerek kendine özgü bir şiir tarzı oluşturan Külebi'nin şiirlerinde dil, sadedir.

Cahit Külebi'nin yaşam serüvenine Türkiye ve dünyada gerçekleşen önemli olaylar bağlamında bakıldığında onun umutsuzluğa sürüklenmesine sebep olabilecek birçok olayın gerçekleştiği görülür. Doğumu ve çocukluğu 1. Dünya Savaşı ve sonrasında ülkenin işgal edilip ardından Türk milletinin eşsiz bir mücadele verip ülkesini işgalden kurtardığı Kurtuluş Savaşı Dönemi ve sonrasına, gençlik ve orta yaş dönemi 2. Dünya Savaşı Dönemi ve sonrasına denk gelir. Külebi, her ne kadar böyle bir zaman diliminde yaşamış olsa da şiirlerinde umutsuzluk temasına yer verdiği kadar umut temasına da yer vermiştir. Şairin şiirlerinde umut ve umutsuzluk temasına hayatının dönemleri bağlamında bakıldığında hayatının hemen her

¹Bu çalışmada sanatçının bütün şiirlerini bünyesinde barındıran "Cahit Külebi Bütün Şiirleri" Adam Yayınları 12. baskısı (1998) kullanılmıştır. Bütün alıntılar bu kitaptan alınmıştır. Bu kitapta sanatçının "Adamın Biri", "Rüzgâr", "Yeşeren Otlar", "Atatürk Kurtuluş Savaşında", "Süt", "Türk Mavisi", "Yangın", "Güz Türküleri" adlı şiir kitaplarındaki şiirleri mevcuttur.

döneminde hem umut hem de umutsuzluk temasına rastlanır. Bazı şiirlerindeyse umut ve umutsuzluk aynı şiirin içinde yer alır.

*“Sonra sen geldin dünya güzelim!
Yürüdüün salına salına,
Bastığın yerde güller açtı,
Sarıldı ayaklarına.*

*Aşk da yeşeren otlara benzer,
Günü saati bilinmez.
Bakarım bir gün hepsi solmuş
Dünya güzelim gider gitmez” (“Yeşeren Otlar”, s. 122).*

*“Şarkılar daha neşeli, daha mahzun
Akşamlar daha garipsi,
Umut alabildiğine geniş,
Umutsuzluksa denizler gibi” (“Çürüyen Otlar” s. 155).*

“Yeşeren Otlar” ve “Çürüyen Otlar” şiirlerinde umut ve umutsuzluk iç içedir.

Sanatçının “Yeşeren Otlar” ve “Çürüyen Otlar” adlı şiirleri başlıkları bakımından değerlendirildiğinde “Yeşeren Otlar”ın umut temasını işlediği “Çürüyen Otlar”ın ise umutsuzluk temasını işlediği düşünülebilir ancak her iki şiirde umut ve umutsuzluk iç içedir.

1. KÜLEBİ’NİN ŞİİRLERİNDE UMUT

Umut öteden beri mitolojiden dine, felsefeden edebiyata, tıptan psikolojiye ve günlük yaşama kadar hemen hemen her alanda birçok çalışmanın konusu olmuştur. Nasıl tanımlanabileceği, hangi kavramlarla ilişkili olabileceği yanında umudun bir duygu mu yoksa biliş mi olduğu konusu da tartışılmıştır. Umut; yaşamın anlamı, iyilik hâli, özgüven, yılmazlık gibi kavramlarla ilişkilidir (Tarhan ve Bacanlı, 2016: 86-87). Umudun sağlam bir güvenin hayaletinden ibaret olan ürkek ve biraz korkulu bir beklentiyi akla getirdiğini belirten Eagleton; umudun, kişinin kafasındaki tasarının yürürlükte olacağına duyduğu güven anlamına geldiğini de ekler (2016: 60-63).

Cumhuriyet Dönemi Türk şiirinin önemli isimlerinden biri olan Cahit Külebi 1930’lardan 1990’lara uzanan süreçte Anadolu ve Anadolu insanı, aşk, ayrılık, özlem, gurbet, ölüm, tabiat, vatan sevgisi temaları yanında umut temasına da yer verir.

1.1. Kendisine Dair Umutlar

Külebi hem kendi değerlendirmesine hem de edebiyat araştırmacılarının değerlendirmesine göre “halkçı” bir şairdir. Külebi her ne kadar halkçı bir şair olsa da onun bazı şiirlerinde bireysel temalara da yer verdiği görülür. Onun şiirlerinde işlediği bireysel temalardan biri de umuttur.

Külebi'nin "Uçak Yolculuğu" adlı şiirinde kendisinin başka diyarlara gitmeye dair umutları mevcuttur. Külebi, bu şiiri 1945 yılında kaleme alır ve sonrasında yurt dışı görevi sebebiyle uçak seyahati yapar yani sanatçının bu hayali gerçekleşmiştir.

*"Bir uçağım olmalı benim
Binip üstüne, binip üstüne
Şu dünyayı gezmeliyim,
Gidip Akdeniz kıyılarına
Merhaba demeliyim
(...)*

*Bir uçağım olmalı benim
Binip üstüne binip üstüne
Diyar diyar gitmeliyim"* ("Uçak Yolculuğu", s. 28).

Külebi'nin bir diğer umut dolu şiiri olan "Yolculuk"ta kendisinin geleceğe dair umutları yer almaktadır. Bu umutlar şairin "Uçak Yolculuğu" şiirinde olduğu gibi yine yolculukla bağlantılıdır. Bu şiirinde sıkıntılarında kurtulma umudunu taşımaktadır. Sıkıntılarında kurtulmak için yolculuğu bir çare olarak görür.

*"Gideceksin buralardan gün gelecek,
Yavaş yavaş kaybolacak bindiğin tren,
Eriyen karlar gibi içinden
Bütün sıkıntılarını akıp gidecek"* ("Yolculuk" s.103).

Külebi, "Türk Mavisi" adlı şiirinde kendisini bir tutsaklıkta hissettiğini ve bu tutsaklıktan çıkış yolu olarak yolculuğu gördüğünü belirtmektedir. Şair, gitmek istediği yerler olarak yağmur ülkeleri ve Anadolu'yu gösterir.

*"Şu tutsaklıktan kurtulsam ben de.
Binsem üstüne bulutların,
Akıp giderken yağmur ülkelerine.
(...)*

*Şu tutsaklıktan kurtulsam ben de.
Göklerde bulutlarla bir olsam.
Bozkırlığında allak bullak yurdumun.
Tek ağaç, tek pınar, tek dere,
Kertenkele rengi üç beş pare dam
İlkel topraklarında Anadolu'nun"* ("Türk Mavisi", s. 205).

Külebi'nin bu duruma örnek olabilecek bir diğer şiiri de "Faydasız Deniz" başlıklı şiiridir. Bu şiirden alıntılanan aşağıdaki mısralarda da yolculuk-umut ilişkisi sezilebilmektedir.

*"İnsan gemi değil ki bir seferde bata gide.
Batar batar da yine çıkar.*

Çekip kurtarır ellerimden, saçlarımdan

Narin kızlar, iyi düşünceler, vefalı hatıralar ("Faydasız Deniz", s. 133).

Külebi'nin kendisine yönelik umutlarında "yolculuk" metaforu öne çıkar. Sanatçı umut temasını işlediği şiirlerde tutsaklıktan ve sıkıntılardan kurtulma umudunu taşır ve bu umudunun gerçeğe dönüşmesini yolculukta bulur.

1.2. Ailesine, Arkadaşlarına, Türkiye ve İnsanlığa Dair Umutlar

Külebi, kendisini halkçı bir şair olarak görür. Onun bu değerlendirmesinin doğruluğunu şiirlerinde görmek mümkündür çünkü o sadece kendisini değil kendisi dışındakileri de düşünür. Külebi'nin şiirlerindeki umut teması sadece kendisine dair olan umutları değil ailesi, arkadaşları, ülkesi ve tüm insanlığa dair umutları da içerir.

Sanatçının iki oğlu vardır. Büyüğünün adı Mehmet Ali, küçüğününse Ahmet'tir. Külebi, ikisini de şiirlerinde anmıştır (Onaran, 2004: 3). Mehmet Ali, İkinci Dünya Savaşı'nın hemen sonrasında, dünyada karamsarlığın ve yoksulluğun hâkim olduğu bir dönemde 1945 yılında doğar. Sanatçı, oğlu Mehmet Ali'nin adını taşıyan "Mehmet Ali" ve "Mehmet Ali'nin Beşiği" adlı şiirlerini onun doğduğu yıl yazar. Külebi, bu şiirlerde oğlu Mehmet Ali ve akranları için taşıdığı umutları okuyucuya aktarır. Şair; "Mehmet Ali" şiirinde gıdanın kıtlığını, özgürlüğün kıtlığına benzetir ve ilerde çocuklar büyüdüğünde bu kıtlığın bolluğa dönüşeceği umudunu taşır. Şiirlerden alıntılanan aşağıdaki kısımda yukarıda anlatılanları görmek mümkündür:

"Zeytinyağı ve ekmek kadar

Kıttı özgürlük memlekette.

Büyüdüğü zaman akranları Mehmet Ali'nin

Her şey bol olur elbette" ("Mehmet Ali", s. 30).

"Ağlamayan oğlanı ben neyerim Mehmet Ali'm.

Büyüyünce de uyur" ("Mehmet Ali'nin Beşiği Sallanıyor", s. 31).

Külebi'nin çocuklarla ilgili taşıdığı umutları içeren diğer iki şiiri de "Çocuklar" ve "Güz Yorumu" başlıklı şiirlerdir. Şair bu şiirlerde çocukları büyümekte olan bir ağaca benzetir:

"Bak dünyamız da güzel ayışığı da

Geceler de gündüzler de güzel,

Gel hep birlikte büyüyelim

Ağacım gel.

Benim küçük eşkiyam, yavru ceylan!

Bu zayıf kolların, bacakların,

Gün geçtikçe büyür, kuvvetlenir

Dalları gibi ağaçların" ("Çocuklar", s. 86).

*“Yağmur yağacak ince.
Muşambalı kızlar görülecek.
Ağaçlara, çocuklara gelince
Bir karış büyüyecek”* (“Güz Yorumu”, s. 157).

Külebi 1940'ta askerliğe adım atar. 17 Aralık 1942 tarihinde askerlik görevini bitirir. Külebi, askerden döndükten sonra Süheyla Tarkan ile evlenir. (Türk, 2018: 89). Bu bilgilerden yola çıkılarak Külebi'nin 1941 yılında kaleme aldığı “İzin” adlı şiirinde askerlik dönüşünde birlikte yuva kuracağı Süheyla Hanım'a seslendiği sonucuna ulaşılabilir. Sanatçının bu şiirinde Süheyla Hanım'la birlikte yaşayacakları güzel günleri içinde barındıran umutları mevcuttur. Sanatçı, şiirinde Süheyla Hanım'la birbirlerine kavuştuklarında yaşayacakları mutluluğu şu şekilde tasvir eder.

*“İzin alır gelirim,
Güleceksin sevincinden,
Sabahları erken kalkacağız
Sobamızı yakacağız,
Saçların güzel olacak tütünümün renginden
Ellerin çay kokacak
Gün doğacak sesinden”* (“İzin”, s. 51).

Şairin dünyadaki tüm insanlar adına da içinde taşıdığı umutları vardır. Onun insanlık için taşıdığı umutları içeren şiirlerinden biri de İkinci Dünya Savaşı sonrası umutsuzluk dolu bir ortamda 1947'de kaleme aldığı “Günler Bana Bir Hikaye Anlattı”dır. Külebi'nin insanoğlu için taşıdığı umutlar, şiirden alıntılanan aşağıdaki mısralarda mevcuttur:

*“Bizim bir dünyamız var ki
İstesek güzel olur,
Denize girsek balık gibi
Yumuşar kemiklerimiz,
Güneşin altında otursak
Isınır dinleniriz.
Bizimdir rüzgârı, ağacı, meyvesi
Bizimdir dostluğu, kardeşliği, sevdası”* (“Günler Bana Bir Hikaye Anlattı” s. 63).

Külebi'nin, Türk insanının kendi ülkesi için taşıdığı umutlarını da içeren “Atatürk Kurtuluş Savaşı'nda” adlı şiirinde özetle Türk milletinin, bağımsızlığını kazanmak için verdiği destansı mücadele anlatılır. Şiirden alıntılanan aşağıdaki mısralarda sanatçının kendi ağzından Türk insanının ülkesi için taşıdığı umutları görmek mümkündür.

*“Biz yüce umutları umut etmişiz kendimize,
Gerdeğe girmedik kızlar, tüy gibi çocuklar,
Yiğitler, ihtiyarlar,*

Bu toprak için yaşıyoruz!

Yol verin bize!" ("Atatürk Kurtuluş Savaşı'nda", s. 169).

Kendisini halkçı bir şair olarak gören Külebi sadece kendisi için değil kendisi dışındakiler için de umutlar beslemiş ve bunu şiirlerinde işlemiştir.

2. KÜLEBİ'NİN ŞİİRLERİNDE UMUTSUZLUK

İnsanoğlu bazen umut doluyken bazen de umutsuzluklarla karşı karşıya kalmaktadır. Umutsuzluk konusunda birtakım düşüncelere sahip olan Kierkegaard'ın bu konudaki düşünceleri dikkat çekicidir. O; umutsuzluğun insanoğlu için hem avantaj hem de dezavantaj olduğunu, belirtir. Umutsuzluğu "ölümcül hastalık" olarak niteleyen Kierkegaard nasıl ki tam olarak sağlıklı bir insan yoksa umutsuzluktan bağışık tek bir insanın olmadığını da belirtir (2010: 26-31).

Yazma faaliyeti ve umutsuzluk arasında da bir ilişki mevcuttur. Edebiyat tarihi bu bağı kuvvetlendiren ve derinleştiren göndermelerle doludur (Erdem, 2019: 9).

Şiirlerinden izlendiği kadarıyla Cahit Külebi'nin yaşamında umut ve umutsuzluk bir aradadır. Onun şiirlerindeki umutsuzluğu kendisine dair umutsuzluklar ve ailesi, dostları, ülkesi, dünyaya dair umutsuzluklar olmak üzere ikiye ayırmak mümkündür.

2.1. Kendisine Dair Umutsuzluklar

Külebi'nin şiirlerindeki önemli ilham kaynaklarından biri de kendi yaşamıdır. Onun şiirlerinde otobiyografik yansımaların izleri görülür. O; şiirlerinde hayallerine, mutluluklarına, umutlarına ve bunun tam tersi niteliğindeki hüznlerine, hayal kırıklıklarına, umutsuzluğa da yer verir.

Şairin şiirlerinden alıntılanan aşağıdaki mısralarında onun zaman zaman içine düştüğü umutsuzluklar yer alır. Bu mısralarda ifade edilmeye çalışılan "umutsuzluklar" daha çok yaşam ve onun sonuyla ilgili şairin karamsar bakışını içerir.

"Yaşantı dedikleri serüven acı

Sonunda yitip gideceksin ("Işık Dönencesi VI. Gittikçe Uzaklaşacaksın", s. 260).

Taşlara düşen saat gibi

Ne artı, ne eksi.

Bir sağlık, bir sevinç, bir umut

Hikâye hepsi" ("Bir Umut", s. 192).

"Ne sigaralarda tat kaldı

Ne gönlümü avutur tazeler,

Önümdede açık duran tek umut

Kapısı daraldıkça daraldı" ("Diken", s. 129).

"Ben de türküsünü söylemek istedim

O ele geçmez saadetin.

Döndüm dolaştım bulamadım

Kahpe felek senin bu mu âdetin!" ("Türküler II", s. 135).

“Boş, dünyanın güzelliği de boş

Arkadaşlar da, hayal kurmak da boş, düşünceler de” (“Temmuz”, s. 77).

Şairin bazı şiirlerinde kendi sanatıyla ilgili umutsuzluklar da yer alır. Sanatçının “Son” adlı şiirinden alıntılanan aşağıdaki mısralar bu durumun örneklerindedir.

“Uykusuz gecelerimi başıboş atlar gibi

Salıverdim ama ne çıkar!

Şiir beklemeyin gayrı benden

Ey dünyadan gelip geçecek dostlar!” (“Son”, s. 116).

Külebi'nin otobiyografik izler taşıyan şiirlerinde sadece umuda değil umutsuzluğa da yer verilmiştir.

2.2. Ailesi, Dostları, Ülkesi ve Dünyaya Dair Umutsuzluklar

Külebi; şiirlerinde sadece kendine dair umutsuzluklara değil ailesi, dostları, ülkesi ve dünyaya dair umutsuzluklara da yer verir.

Külebi, “S-I” adlı şiirinde eşine seslenmektedir (Özbalcı, 1992: 190). Sanatçının 1948’de kaleme aldığı, ismi eşi Süheyla Hanım’ın isminin ilk harfinden gelen bu şiirinde Külebi; eşine gelecekte birlikte yaşayacakları hayatla ilgili taşıdığı umutsuzluklardan bahseder. Şiirden alıntılanan aşağıdaki mısralarda bu durum şu şekilde ifade edilir:

“Daha çok soğuk günler göreceğiz S.

Karanlık gecelerimizi yıldızlar bile ısıtamayacak.

(...)

Daha çok soğuk günler göreceğiz S.

Ömrümüz böyle geçecek” (“S-I”, s. 81).

Sanatçının dostlukla ilgili umutsuzlukları da mevcuttur. Şairin “Yaz Yorumu” şiirinde bu durum görülmektedir. Bu şiirden alıntılanan aşağıdaki mısralarda şairin dostlukla ilgili umutsuzluğu şu şekilde ifade edilir:

“Bu yaz da havalar sıcak

Yine de akşamlar olacak,

Yine canım çok sıkılacak,

Dost dostu unutacak,” (“Yaz Yorumu”, s. 159).

Sanatçının şiirlerinde dünya ile ilgili umutsuzlukları da görülür. Sanatçının evrensel bir bakış açısıyla umutsuzluklarını okuyucuya ne şekilde yansıttığını aşağıdaki mısralarda görmek mümkündür:

“İğrendim senin gidişinden

İğrendim.

Günlerin kepaze birbirinden.

Kışların soğuk, yazların sıcak

İnsan nerdeyse

Nerdeyse

Öyle güzel günlerin var olduğuna inanmayacak ("Dünyamız", s 23).

İnsanoğlu da sağlam değil

İnsanoğlu sayrı, insanoğlu çökmüş...

Bir kurşundur umut, attığın yere gitmez..." ("Batı", s. 193).

"İnsanlar, kimi iyi, kimi kötü.

İrini, pisliği, ceraheti.

Kiminin yüreği taştan katı.

Kimininse Tanrıca şefkati.

Ama hepimizin batar rahatı.

Kaybettik dönüşsüz saadeti.

Böyle dünyamızın âdeti" ("İnsanlar", s. 196).

Şiirlerinde umudun yanında umutsuzluğa da yer veren Külebi umutsuzluğu sadece ailesi, dostları, ülkesi bağlamında değil; evrensel bir bakış açısıyla da ele almıştır.

SONUÇ

İnsanoğlu dünyada umutlar ve umutsuzluklar içinde yaşam serüvenini geçirir. Şairler, şiirlerine umut ve umutsuzluklarını çeşitli şekillerde yansıtır. Türk şiirinde umut temasına yer verildiği gibi umutsuzluk temasına da yer verilmiştir. Türk edebiyatında umut ve umutsuzluklarını şiirlerine yansıtan şairlerden biri de Cahit Külebi'dir. O; şiirlerinde Anadolu ve Anadolu insanı başta olmak üzere ayrılık, aşk, özlem, ölüm, gurbet, vatan sevgisi, tabiat temalarının yanı sıra umut ve umutsuzluğa da yer verir. İstatistiksel anlamda sanatçının şiirlerinin bütününe bakıldığında Külebi'nin şiirlerinde umut ve umutsuzluğun hemen hemen aynı oranda yer aldığı söylenebilir.

Külebi'nin yaşamından hareketle onun şiirlerindeki umut ve umutsuzluklara tarihsel eleştiri kuramı ilke ve yöntemleri ışığında yaklaşılan bu çalışmada umut ve umutsuzluğun onun şiirlerine hâkim olan temalardan olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

KAYNAKÇA

Arslan, Ahmet Duran (2020). "Kırgın Bir Türkü yahut Cahit Külebi". *Dergâh*. S. 366. s. 30-31.

Çetin, Nurullah (2009). "Cahit Külebi'nin Şiirine Genel Bir Bakış". *Kümbet*. S. 14. s. 14-17.

Çetişli, İsmail (2019). "Külebi, Mahmut Cahit". *TDV İslam Ansiklopedisi*. Ek-2. C. 102-103. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları. s. 102-103.

Eagleton, Terry (2016). *İyimser Olmayan Umut*. (çev. Emine Ayhan). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Eliuz, Ülkü (1998). "Cahit Külebi ve Şiir Dünyası". *Eğitim Dergisi*. S. 138. s. 66-69.

Erdem, Aslan (2019). *Hâlid Ziya Uşaklıgil'in Romanlarında Umut ve Umutsuzluk*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: T.C. Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü.

Kaplan, Mehmet (1970). "Külebi'nin Şiirleri". *Hisar*. S. 78. s. 4-5.

Kierkegaard, Søren Aabye (2010). *Ölümcül Hastalık Umutsuzluk* (5. b.). (çev. M. Mukadder Yakuboğlu). Ankara: Doğubatu Yayınları.

Külebi, Cahit (1998). *Bütün Şiirleri* (12. b.). İstanbul: Adam Yayınları.

Onaran, Mustafa Şerif (2004). *A' dan Z'ye Cahit Külebi*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Özbalcı, Mustafa. (1992). "Cahit Külebi'nin Şiirlerinde Kadınlar ve Çocuklar". *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. C. 7. S. 1. s. 174-202.

Tarhan, Sinem-Hasan Bacanlı (2016). "İlkokuldan Üniversiteye Umut Kavramının Tanımlanması Üzerine Nitel Bir Çalışma". *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*. C. 4. S. 2. s. 86-112.

Türk, Emine Bilgehan (2018). "Tokatlı Bir Cumhuriyet Şairi: Cahit Külebi'nin Şiirinde Otobiyografik İzler". *Uluslararası Geçmişten Günümüze Tokat'ta İlmî ve Kültürel Hayat Sempozyumu Bildiriler 2018*. C. 2. s. 87-100. Tokat: Gaziosmanpaşa Üniversitesi Yayınları. e-kitap: https://tokatsempozyum2018.gop.edu.tr/document/bildiriler_cilt_2.pdf?3. (Erişim Tarihi: 16. 01. 2021).

Yalçın, Murat (2010). "Cahit Külebi". *Tanzimattan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi* (3. b.). C. 2. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları. s. 670-671.